Ðàãîöåííûå êàìíè è ñóââåðèÿ

Ðàáîòàÿ íàä êíèãîé «Î÷åðêè ïî èñòîðèè êàìíÿ», àêàäåìèê Àëåêñàíäð Åâãåíüåâè÷ Ôåðñìàí õîòåë âêëþ÷èòü â íåå ãëàâó «Êàì
ìàòåðèàëà. Îí äåëàë âûïèñêè èç ñòàðèííûõ òðàêòàòîâ è ñîâðåìåííûõ íàó÷íûõ êíèã, èíòåðåñíîâàëñÿ äðåâíèìè êíèãàìè î êàìíÿõ. Ðàç
ñóââåðèÿõ. Ôåðñìàí ñîáèðàë ìíîãî÷èñëåííûå ñâåäåíèÿ, ñðàâíèâàë èõ è ñâîäèë âîäåèíî â òàáëèöû, ïî êîòîðûì ìîæíî ïðîñëåäèòü, ó ê
ñèîâàòèêâ äðàãîöåííûõ êàìíåé — òàëèñìàíîâ, ñîñòàâëåííî âêäåìèêîì Ôåðñìàíîì, ñîõðàíèëàñü òàêàÿ, íàïðèìåð, çàïèñü: «
ãðàíàò, ìàðòà — ÿøìó, ôåâðàëå — àìåòèñò, àïðåëå — ñàïôèð, ìàå — èçó
àêâàìàðèí, èþëå — îíèêñ, íóÿáðå — òîïàç, ââãóñòå — ñåðäîëèê, äåêàáðå &m
äðàãîöåííûõ êàìíåé, ïîëàãàÿ, ÷òî îíè ìîãóò ñäåëàòü ÷åëîâåêà íåâèäèìûì, óáåðå÷ üãî îò «ïîð÷è», ïðèíåñòè åìó ñ÷àñòüå, çàîðîâüå,
íåïèñàíûìè ïðàâèëàìè. Ïåðâîíà÷àëüíî âñå óêðàøåíèÿ, êîòîðûå ëþäè íîñëèè íà ñåáå, èìåëè çíà÷åíèå àìóëåòîâ. Ñ÷èòàëîñü, ÷òî ìíèìàÿ
Ïîñêîëüêó ñëàáûå ëþäè ñêîðåå ïîäâåðãàþòñÿ âîçäåéñòâèþ êîëäîâñòâà è äüÿâîëüñêèì íàâæåæåíèÿì, ê ñòîëü ñâîåâáðàçíîé çàùèòå
÷òîáû òàêèì îáðàçîì îíè íå ïîâåðãàëèñü âëèÿíèþ äóóãèõ àìóëåòîâ ñ ïðîòèâîäéñòâóþùåé ñèëîþ. Îí ìíåíèþ óæå óíîìÿíóòîãî íàìè Ì. Ì
îáùàíèÿì; ãèàöèíò êàê êàìåíü áîãà Ìåðêóðèÿ ïîêðîâàêòåëüñòâóåò êóïòàì è àðòèñòàì; àìåòèñò ïîìîãàåò îáóçààòü ñòðàñòè; ÿñíèñò
ðóáèí — çàáâåíèâ è ïå÷àëü, ñàðäîíèêñ — ñóïðóæåññêîå ñ÷àñòüå è âåðíîñòü; ððèçîëèò ïðåäîõðàíÿåò îò ñóíàøåñò
êðåñòîíîñòôû ïðèâåçëè èç Àçèè â Åâðîïó ìîæåñòâî ðàçíûõ êàìíåé, êîòîðûì ïðèïèñûâàëè ìèñòè÷åñêèå ñâîéñòâà: äëìàç çàùèùàë îò
äîáëåñòè. Åùå â Äðåâíåì Ãðèòåå âûðåçàëè àìóëåòû èç áèðþçû. Áèðþçà, ïî ìíåíèþ åðèîòýí, îáåðåãàëà îò ïîàñíîãî ïàäåíèÿ ñ êîðàá
ïåðñèàíå. Åñëè ÷åëîâåê ñ óòðà ïîñìîòðèò íà áèðþçó, òî íà öåëûé äåíü îñâîíîâàèòñÿ îò çàáîò. Íîñÿùèé áèðþçó ïðîæèâåò æèçíü â á
óêðåïëÿòü ñåðäöå, îõðàíÿòü îò ìîðîâîé ÿçâû. Íîñÿùèé õðèçîëèò, ïî ïîâåðüþ, áûê îãðàæäåí îò íî÷íûõ ñòðàõîâ, îò õóäûõ ñíîâ. Èíòåê
ìàãè÷åñêèìè ñâîéñòâàìè ÿõîíòà. Íîñÿùèé ðåí íå ïîâåðãàåòñÿ ïðîêàçå, ÷åñíòêå è äðóãèì ïîâîáíûì áîëåçíÿì, èìóùåñòâî è áëàãîñîñòî
áëàãîðàçóìèÿ. Ñåðäîëèê èìåë ñâîéñòâà ïðåäîõðàíÿòü îò êîçíåé âðàãîâ è ñîîñîáñòâîâàë ëåãêîìó ðàçðåøåíèþ îò áðåìåíè. Íåôðèò
áîëåçíü ïå÷åíè, ñàðäîíèêñ èçãîíÿåò çëûõ áóðîâ, ÿñíèñ (ÿøìà) çàñòàâëÿåò òðåïåòàòü çâåðåé, ñàíîêð ïîìîãàåò âûëå÷èâàòü ïðîêàç
— ïðîòèâîÿäèåâ îò óêóñîâ çìåé è ñêîðïèîíîâ, õðèçîëèò — ëåêàðñòâî îò áîëåé â æåëóäêâ, áåðèëë — ïîëçåãî ä
þâåëèðíûâ ôèðìû è äññîòèàòèè þâåëèðîâ øèðîêî ïðîïàãàíäèðóþò ñèìâîëèêó êàìíåé. Òðóäíî íàéòè â ÑØÀ, íàïðèìåð, ÷åëîâåêà, êîò
ïðîìûøëåíííñòè ïóáëèêóåò ñïèñîê ïðåäïî÷èòàåìûõ êàìíåé ïî ìåñÿöàì ãîäà è èõ ñèìâîëû. Î÷åðåäíîé òàêîé ñïèñîê áûë îïóáëèêîâàí â
— àìåòèñò — èñêêåíîñòü; ìàðò — âêâàìàðèí — ìóæåñòâî; äïðåëü — äëìàç — íåâèíîñ
— æåì÷óã — çàíðîâüå; èþëü — ðóáèí — äîâîëüñòâî; ââãóñò — ïåðèäîò — ñåìåíîâ ñ÷
óì; îêòÿáðü — îïàë — íàäåæäà; íîÿáðü — òîïàç — âåðíîñòü; äåêàáðü — áèðþçà — ïðî
ñ ðóáèíîì, ñàïôèðîì, èçóìðóáîì, àìåòèñòîì è îïàëîì. Âîò îíè. Ðóáèí — êàìåíü ðîäèâøèõñÿ â èþëå. Ñ÷àñòëèâûé îáëàäàòåëü ð
ñàäó íå ãðîçÿò óðàãàíû. Ðóáèí — ñàìûé äðàãîöåííûé èç 12 êàìíåé, ñîçäàííûõ áîãîì ïðè ñîòâîðåíèè ìèðà. Âûñîêàÿ îöåíêà ñâî
«êîðîëü äðàãîöåííûõ êàìíåé» è «âîæäü äðàãîöåííûõ êàìíåé». Êîäóñû ñ÷èòàëè, ÷òî â ðóáèíå ãîðèò íåóãàññèìûé îãîíü, êîòîðûé íåâîç
âñêèïÿòèòü âîäó. Óòåðæäàþò òàêæå, ÷òî ðóáèí îõðàíÿåò ðàçóì è òåëî âëàäåëüöà, îòãîíÿåò çëûå ìûñëè, è õîòÿ ãîî ñâÿçûâàþò
ïðèâîäèò ê òîìó, ÷òî â íîâîé æèçíè æåðòâîâàòåëü ñòàíîâèòñÿ ìîãóùåñòâåííûì ïðàâèòåëåì, à åñëè ðóáèí áûë íå î÷åíü áîëüøèì, òî ê
ñ÷èòàëèññü íàäåæíûì ñðåäñòâîì ïðîòèâ êðîâîòå÷åíèé è âîñïàëåíèé. Âåðèëè, ÷òî ðóáèí èçëå÷èâàåò ðàíû è äàæå äåëàåò ÷åëîâåê
âëàäåëüöà. Òîò, êòî íîñèò ðóáèí òàêèì íàðàçîì, íå ìîæåò áûòü ðàíåí íè êîïüåì, íè ìå÷îì, íè ðóæüåì. Ñàïôèð — êàìåíü ðîäèâø
ñàïôèðà ðàññåêâàòñÿ îâìàí. ×àðîäåè öåíÿò åãî âûøå âñåõ êàìíåé, òàê êàê îí ïîìîãàåò ðàññëûøàòü è ïîíÿòü ñàìûå òóìàííûå ãîëîñ
Ëàíêè) öåíèëè çâåçã÷àòûé ñàïôèð êàê ëó÷øåå ñðåäñòâî íà êîëäîâñòâà. Ñóùåñòâóåò ïîâåðüå, ÷òî Çàêîíû Ìèñåý áûëè âûðàâåí
ñâÿùåííèêóæèòåëè. Èçóìðóä — êàìåíü ðîäèâøèõñÿ â ìàå, ïîÿâèâøèéñÿ íà âàâèëîíñêîì ðûíêå îêîëî 4 òûñ. ëåò äî í. ý. Èçóì
ðàçíáëèâ÷àåò íåïîñòîÿíñòâî â ëþáâè. Ñ÷èòàåòñÿ, ÷òî èçóìðóä áëàãîïîðèÿòíî íîâèëà ñòàòà ïîñëåäíåãî ïîêîëåíèÿ ýòèõ ñîâåò
ïîëèòè÷åñêèì óáåæäåíèÿì, à ôóïôû — èç êîììåð÷åñêèõ ñîîáðàæåíèé âñÿ÷åñêè ïðåïÿòñòâîâàëè ðàñïðîñòðàíåíèþ ýòèõ ñîâåò
Èíäèéñêèå è àðàáñêèå ëåãåíäû ïîâòîðèë Ïëèíèé Ñòàðøèé, êîòîðûé ãëàâó íá àëìàçàõ íà÷èíàåò ôðàçîé: «Âåëè÷àéøóþ öåíó ìåæä
áûë èçâåñòåí». Â «Ëàïèäàðèÿõ» XI—XIII ââ. äëìàçû ðàççåëÿëèñü íà ìóæñêèå è æåíñêèå. Â ïàíîé èç «Ëàïèäàðèé» XVI â
òâåðäîñòü è ìóæåñòâî... äàåò ÷åëîâåêó ïîáåäó íàä âðàãàìè, åñëè äåëî åãî ïðàâîå. Äëìàç ïðèäàåò è ñîõðàíÿåò ïîðòðîòó óìà, ïðåä
÷åëîâåêà áîëåå ñðüåçíûì, âûëå÷èâàåò åãî îò ëóíàòèçìà. Äëìàç äîææåí áûòü ïîëó÷åí ñâîáîäíî, áåç ïðèíóæäåíèÿ è íàñèëèÿ, òîãäà
è ïåðñû â XVI â. ñ÷èòàëè, ÷òî «ïðèñòàëüíîå ñîçåðöàíèå ïðîçðà÷íîãî áðèëëèàíòà ðàçãîíÿåò õàíäó, ñíèìàåò ñ ãëàç ìðà÷íóþ çàâåñ
êîíóóðåíòîâ, ýòî — êîðîëü êàìíåé. Ìàãè, ôèëîñîôû, ïðîðîêè è àñòðîëîãè ìèíâøèõ âåêîâ ïðèíèñûâàëè ñàìîïîâåòàì ìîñëà çàãà
ïëàíåòû è ñâÿçàí ñ ðàçëè÷íûìè äîáðîäåòåëÿìè. Êðîìå òîãî, äðàãîöåííûå êàìíè âëèÿþò íà áóäóùåå ÷åëîâêà: ìîáóò îòðàæàòèòü çëî îò
äîñòóíûìè èì ñîñîñîáàìè ñòðåìëåñü çàùèùàòüñÿ îò ñèë ïðèðîäû. È ÷åì ñèëüíåå áûëà ïîäñîñòù, ÷åì áåñîìîìûåå ÷óâñòâîâàë ñåáÿ ÷
ñîñîñîáíûâ îãðàäèòü åãî îò áåä. ×àùå âñåãî çàùèòó èñêàëè â «åå÷îñ» äðàãîöåííî êàìíå.

Â æèçíè àññèðèéöåâ è àâàèëîíÿí ÷ðåçâû÷àéî âàæíîå ìåñòî çàíèìàëà àñòðîëîãèÿ. Èìåííî îò ýòèõ íàðîäîâ èäåò òðàäèöèÿ, âîñ
ðîäèâøåìóñÿ ïîä ýòèì çíàêîì. Âîò êàê ðàñïðåäåëÿëè äðàãîöåííûå êàìíè ïî çíàêàì Çîäèàêà â ñòàðèííûõ òðàêòàòàõ: Äåíü ðîæ
Ìåòèñò 20 àïðåëÿ — 20 ìàÿ Òåëåö Ãàòò 21 ìàÿ — 21 èþíÿ Áëèçíåöû Áåð
Ðàê Èçóìðóä 23 èþëÿ — 22 àâãóñòà Ëåâ Ðóáèí 23 àâãóñòà — 22 ñåíòÿáðÿ
ñåíòÿáðÿ — 22 îêòÿáðÿ Âåñû Àëìàç (áðèëëèàíò) 23 îêòÿáðÿ — 21 íîÿáðÿ Ñêîðïèîí Òîïàç
äåêàáðÿ Ñòðåëåö Áèðþçà 22 äåêàáðÿ — 19 ÿíâàðÿ Êîçåðîã Ìîäè 20 ÿíâàðÿ — 1
— 20 ìàðòà Ðûáà Õðèçîëèò Çàìåòèì, ÷òî è â åãèïåòñêèõ ïàïèðóñàõ, è â ïðîèçâåäåíèÿõ äðåâíåé Êèçàíòè
óíîìèíàþñÿ, ëèøü ñ íåâîëüøèìè ðàñõîæäåíèÿìè, îäíè è òà æå êàìíè. Âñòóíèåíèå Ñîëíöà â êàæäîé íîâîé ñîçâåçäèå, ðàñîïèîæåíîå
ñîòâàòñòâóþùèå èì ìåñÿöû ãîäà. Ñòðàíé, ãäå çàðîäèëèñü è øèðîêî ðàñïðîñòðàíÿëèñü âåðà â âîëøåáíóþ ñèëó äðàãîöåííûõ êàì
êàìíè âåñüìà ïî÷èòàëèñü â Ëíäèè, è â ÷àñòíîñòè çà âîçíîæíîñòü èñïîëüçîâàíèÿ â ìåäèöèíå. Âîðî÷åì, íå îíëüêî â èíäèéñêèõ ðóêîïîñè
âñå èçâåñòíûå äðàãîöåííûå êàìíè. Äðåâíèå íàðîäû Ìåñîïîòàìèè — ñàëäåè, âàâèëîíÿíå è àññèðèéöû — òàêæå âåðèë

Åãèïåò. Â äðåâíèõ åãèïåòñêèõ ïàïèðóñàõ èìåþòñÿ óêàçàíèÿ íà øèðîêîå ïðèìåíåíèå êàìíåé â ñîñòàâå ìåäèöèíñêèõ ñíàäîáèé è íà à
ìàëàõèò, êðàñíäÿ ÿøìà è àìåòèñò — âîò êàìíè, êîòîðûå ÿêîáû îõðàíÿëè îò çëîãî ðîêà è äàðèëè ñ÷àñòüå. Â Òàëìóäå, ñâÿù
ãëóáîêîé, ÷òî, íàïðèìåð, àìóëåòó, êîòîðûé íîñèë Àâðààì, ìèôè÷åñêèé ðîäîíà÷àëüíêê åâðåââ, ïðèïèñûâàëàñü ñâåðõúåñòåñòâåííàÿ
äî íàøèõ äíåé. Ê ïðèìåðó, àòðèáóòàìè òàêîãî âðà÷åâàíèÿ è ñåé÷àñ ïîëüçóþòñÿ øàìàíû — «ìåäèêè» íåêîòîðûõ àôðèêàíñêèõ
ïðîñòî íîñèòè â âèäå àìóëåòà, à ïðèíèìàòü âîâíóòðü. Îäèí èç ïðîñëàâëåííåéøèõ âðà÷åé ñâîåãî âðåìåíè Ïàðàöåëüñ (1493—1
ïðèñòóïèâøèé ê ïîèñêó õèè÷åñêèõ ñðåäñòâ äëÿ èõ ëå÷åíèÿ, áûë òåì íå ìåíåå óáåæäåí â èñöåëÿþùåì äééñòâèè ìíîãèõ äðàãîöåí
ñâîåì ñî÷èíåíèè «Î÷åðê î ïðîèñõîæäåíèè è ñâîéñòâàõ êàìíåé» ïèñàë î òîì, ÷òî âî âñå âðåìåíà äðàãîöåííûå êàìíè áëàãîäàòðÿ ñâîåé ð
ïðèðîäû. Íî, êðîìå òîãî, âåëèêèé ó÷åíûé áûë ñêëîíåí âåðèòü â òî, ÷òî êàìíè ìîãóò èñöåëÿòü îò áîëåçíåé: âåäü ëåêàðè íà ïðîÿæåíí
ëåêàðñòâ îò áîëåçíåé ñåðäöà, íàïðèìåð. À çíà÷èò, ñ÷èòàë Áîéëü, íåëüçÿ ñðàçó è áåçîãîâîðî÷íî îòâåðãíóòü âñå òå öåëåáíûå ñâî
êà÷åñòâå ëêêàðñòâ áûëè äîñòóïíû òîëüêî ñîñòîÿòåëüíûì ëþäÿì, à òåì, ÷òî ïîáåäíåå, ïðèõîäèëîñü èñêàòü áîëåå äåøåâóþ çàìåíó: â
íà÷àëà XIX â., õîòÿ óæå â ñåðåäèíå XVIII â. èçâåñòíûå ó÷åíûå òîãî âðåìåíè âûñêàçûâàëè ñåðüåçíûå ñîìíåíèÿ â èñïîëüçîâàíèè êà
èñïîëüçîâàíèè êàìíåé â òåðàïèè, óòâåðæäàëè, ÷òî îá èçëå÷èâàþùåì äééñòâèè äðàãîöåííûõ êàìíåé, äàæå â òåõ ñëó÷àÿõ, êîãäà
åñòü ïî ñóùåñòâó ïñèõîòåðàïèÿ. À ìåæäó òåì â ìàãè÷åñêîå âîçäåéñòâèå, ÿêîáû îêàçûâàåìîå äðàãîöåííûìè êàìíÿìè íà îðãàíèçì ÷åë
ïðè÷èíû, ïîðàâûâàþùèå ýòè âåðîâàíèÿ. Ïðè ýòîì ïî÷òè íå ñîìíåâàëèñü â ÷óäåñíîé ñèëå êàìíÿ, à ïðèíèìàëè åå êàê íå÷òî íåçûáëåìî ñ
îáúÿñíåíèÿ òîìó, ïî÷åìó äðàãîöåííûå êàìíè áûëè íàäåëåíû ñòîëü ìèñòè÷åñêèì ñâîéñòâàìè è êàê îíè äëèòåëüíî íàõîäèëè íà çäîðîâüå è ñóäüáó ì
ôðàíöóçñêèõ êîðîëåé, «Ìàðãàðèòåå Ìàðãàðèòîê», óïîìèíàåòñÿ îá îãîíåê äèëëèàíòå, êîòîðûé ïðîèçîøåë îò çîëîòà è ñîëîòà. Â
«îíè äàæå ìîãóò îñêîðáèòüñÿ îáèäîé, èì íàíåñåíîé, è âñëåäñòâèå ýòîãî ïîáëàãîäåòåü è ïîòåðÿòü ñâîþ ãëàäêîñòü*. Íåäàðîì
ñàìûå óäèâèòåëüíûå, ôàíòàñòè÷åñêèå ñâîéñòâà*. Ñ÷èòàëîñü, íàïðèìåð, ÷òî ïðèñóòñòâèå ñàïôèðà óáèâàåò çìåé, ãåëèî
ëàÿëè ïðè ïðèáëèæåíèè âîðà, è î êàìíÿõ, êîòîðûå ïîìîãàëè îòëè÷èòü åðíóþ æåíó îò íåâåðíîé*. Â ðàçíûå ýïîõè è ó ðàçíûõ íàðîäîâ â
êàìíè ñïîêîéíûõ çåëåíûõ è ñèíèõ òîíîâ*. Åãèïòÿíå ñ÷èòàëè, ÷òî èìåííî ýòè öåâòà âîïëîùàëè èäåè âå÷íîñòè, ïñòîÿíñòâà è íåçûáëåìîãî
îáíàðóæèëè çåâñü äðââíèâ ðàçðàáîòêè ïðåêðàñíîãî èçóìðóäà è çåëåíîãî õðèçîëèòà*. Ðåëèêâèè äðåâíåâãèåññêîé êóëüòóðû, íà
ñêàðàáåÿ íà íàãðóäíîé ïîäâåñêê*. Òóòàíõàìîíà âûïîëíåíû òåõíèêîé ïðåãîïðîä÷àòîé ýìàëè èç ãîëóáîé*. Íà ïå÷àòè ìåäèêà, íàïðèìåð, êðîìà èìåíè, ê
ñâèäåòåëüñòâîâàè çíàê êðåäèòîðà*. Îñîáîé çíàòíûå è ñîñòîÿòåëüíûå ëþäè èìåëè ïî íåñêîëüêî öèëèíäðîâ èç ëàçóðèòà*, àãàòà*, ÿøìû
êîòîðûå, êàê ïðàâèëî, óêðåïëÿëè â ïåðñòíÿõ*. Â Åãèïòå, êðîìå òðàäèöîîíîãî æóêà-ñêèðàáåÿ, íà ïå÷àòÿõ âûðåçàëè ôèãóðêè ñâÿù
è «ïîå÷àòûâàëèñü» äåðåâ äîìîâ, êðûøêè ñóíäóêîâ è äàæå êóâøèíû ñ âèíîì è ìàñëîì*. Îòøëèôîâàíîûìè è ðåçíûìè êàìíÿìè óêðàøàëèñü
è öåâòíûå êàìíè ñëóæèëè íå òîëüêî äåêîðàòèâíîé îòäåëêîé*. Ñ÷èòàëîñü, ÷òî íîè çàùèùàþò îò áîëåçíåé, íàïàñòåé, îïàñíîñòåé, «äóõ
ëþáèëè èçîáðàæàòü áîãîâ*. Ïðàâäà, èçîáðàæåíèÿ «ãîñóäàðñòâåííûõ» áîãîâ (Çåâñà, Àïîëëîíà èëè Äåìåòðû) âñòðå÷àëèñü äîâîëüíî
— Àôðîäèòû, Ýðîòà, Íèêè è Ãåðìåñà*. Ñóùåñòâîâàëà óêëàÿ ñèñòåìà ïðåäïèñàíèé, ÷òî èìåííî ñëåäóåò èçîáðàæàòü íà êàæ
ëèëîâî-ôèîëåòîâîãî öâåòà*, íàïîìèíàþùåãî ñèëüíî ðàçáàâëåííîå êðàñíîå âèíî, îò êîòîðîãî íåëüçÿ îïüÿíåòü*. Òàê âîò, íà àìåòèñòà ïðåäïè
áûëè øèðîêî ðàñïðîñòðàíåíû è â Ðîññèè, îñîáåííî ñðåäè ìåäèêîâ è êóïöîâ*. Â Êèòàå æå ïå÷àòè è ñåé÷àñ â áîëüøîì õîäó*. Äåéî â òî
ïîäóøêó ñ êðàñíîé òóøüþ*. Ìîãèåà ïå÷àòè âûðåçàíû èç ðåäêîãî äåðåâà*, íî ÷àñòî âñòðå÷àþñÿ ïå÷àòè èç ñëîíîâîé êîñòè*, ñ ðåçüáîé
— ãîðîãîî ðóóñòàëÿ, ìîðèîíà è äàæå ðóáèíà*. Âî âñåõ êðóïíûõ ãîðîäàõ Êèòàÿ íà áàçàðàõ åñòü ñïåöèàëèñòû-ðåç÷èêè, êîòî
èìååò þðèäè÷åñêóþ ñèëó ïîäïèñè*. Â.Â.Ñêóðëîâ